

- 1) доцільності (по спрямованості);
- 2) творчості (за змістом діяльності);
- 3) технологічності (по рівню педтехніки);
- 4) оптимальності (по вибиранню ефективних засобів);
- 5) продуктивності (по результату).

Таким чином, можливе безпосередньо впровадження сучасних технологій навчання та організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах різного рівня, завдяки педагогічному проектуванню як сукупності практичних умінь та необхідної складової для організації творчої діяльності педагога. Чим вище технологічність педагога, тим вище рівень його педагогічного проектування. Педагог повинен володіти технологіями проектування, тому що проектування педагогічного процесу може бути використано ним у будь-якому вигляді творчій діяльності та направлено на вирішення будь-якої проблеми в роботі педагогічної системи, в учбово-виховному процесі, взаємодії педагогів та студентів і тощо.

Отже завдання кожного сучасного педагога на етапі становлення педагогічної майстерності: формувати власну гуманістичну спрямованість і педагогічну культуру, придбати необхідні знання і уміння, щоб розвинути педагогічні здібності при оволодінні педагогічним проектуванням.

Список літератури: 1. Александров Г. Н. Програмоване навчання і нові інформаційні технології навчання. // Інформатика і освіта № 5, 1993, С. 7–21. 2. Беспалько В. П. Доданки педагогічної технології. – М., 1989. 3. Гершунський Б. С. Філософія освіти. – М.: Московський психолого-соціальний інститут, Флінта, 1998 – 432 с. 4. Горленко В. П. Педагогічна практика студентів: нові наукові підходи // Педагогіка. – 1995. – № 5. – С. 63–69. 5. Гусинський Є. Н., Турчанінова Ю. І. Введення у філософію освіти. – М.: Видавнича корпорація «Логос», 2000. – 224 с. 6. Зайцев В. Н. Практическая дидактика. Навчальний посібник. Для педагогічних спеціальностей університетів і інститутів підвищення кваліфікації працівників освіти. – М.: Народна освіта, 1999. – 224 с. 7. Ковальов А. І. Розробка освітнього проекту як джерело розвитку педагогічного знання: Дис... канд. пед. наук. Ростов-н/д, 1993. – 128 с. 8. Льовітес Д. Г. Практика навчання: сучасні освітні технології. – М.: Видавництво «Інститут практичної психології»; Вороніж: НВО «МОДЕК», 1998. – 288 с. 9. Макаренко А. С. Педагогічні твори – М., 1986. – С. 277. 10. Симонов В. П. Педагогічний менеджмент (50 НОУ-ХАУ в управлінні педагогічними системами): Навчальний посібник. – 3-е видавництво, испр. і доп. – М.: Педагогічне суспільство Росії, 1999. – 430 с.

*Гаврилюк Ю. Р., Сладких І. А.
м. Харків, Україна*

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН НА ТЕРЕНАХ КОЛИШНЬОГО СРСР

Історія навчання іноземних громадян як основного контингенту студентів західноєвропейських університетів бере початок у XII столітті. Вагомою причиною популярності західноєвропейської системи освіти того часу була єдина мова навчання – латинь. Майбутню іноземну еліту також приваблювали досить цивілізовані умови проживання.

Державні освітні міжнародні відносини на теренах СРСР мали початок з урегулювання статусу іноземних студентів, що стало однією із причин видання Петром І грамоти від 11 січня 1694 року, яка надавала право на навчання у Києві дітям всіх соціальних станів не тільки з України й Росії, але й з-за кордону й затвердила за Київською колегією право на внутрішню автономію. Але справжня історія підготовки студентів-іноземців починається з ХІХ століття в країнах Середньої Європи.

Успішна спроба конкретизації поняття «іноземний студент» була зроблена у дослідженні з історії педагогіки Рибаченко Л. І. [7]. Вона визначила цю дефініцію, таким чином, «іноземні студенти – це іноземці, які знаходяться в країні навчання з метою одержання освіти, підвищення її рівня, або виконують дослідження при науково-дослідних установах чи в навчальних закладах».

Отже, це надає право вважати американських інженерно-технічних фахівців, які з 1815 по 1914 роки підвищували кваліфікацію в університетах Германії, де на той час були створені всі умови для навчання, науково-дослідницької діяльності, популяризації винаходів та міжнародного наукового товариства, іноземними студентами. Їх навчання за межами батьківщини сприяло активізації міжнародної освітньої політики Північно-Американських Сполучених Штатів. Вже з 1912 року до Америки на навчання прибувають студенти-іноземці з країн Далекого Сходу. Наприклад [7], у 1912–1921 роках в США навчалось 1443 китайців, 857 філіппінців, 535 японців і 563 латиноамериканців. Ідеологізація системи освіти того часу призвела до «вестернізації» японських та китайських студентів, які по прибуттю на батьківщину популяризували культуру та систему освіти Америки. Більшість фахівців, які навчалися в університетах Америки отримали керівні посади та сприяли науковому, культурному та політичному розвитку співвідносин своїх країн та США. Це зміцнювало вплив американського способу життя на держави-постачальники студентства.

На території царської Росії з 1840-х років навчаються болгари, серби, румуни, чорногорці, греки, сирійці, чехи і японці. У Київську духовну академію (КДА) з 1839 приїждять молдаване й румуни. Збільшилася кількість іноземних студентів у Києві в останні півтора десятиліття ХІ століття завдяки комфортним кліматичним умовам у порівнянні з Петербургом та Москвою. Так, якщо в 1883 році у КДА навчалось лише 6 іноземців (4 болгарина, 1 чорногорець і 1 грек), то вже в 1887 році – 25 студентів-іноземців (11 сербів, 7 болгар, 6 румун і 1 японець), в 1897 році в КДА навчалось 43 іноземця (10 греків, 11 болгар, 13 сербів, 5 румун, 2 чорногорця й 2 сирійці). Якщо врахувати, що в 1890-ті роки загальна кількість студентів КДА коливалось від 180 до 190 осіб, то очевидно, що іноземці могли становити майже чверть від загального числа студентів академії [4]. Після того, як в 1865 році на засіданні Ради при міністрі народної освіти було визнано доцільним почати підготовку іноземних громадян у навчальних закладах Росії, в Петербурзький, Московський, а також у Новоросійський (м. Одеса) університети прибули на навчання громадяни Болгарії, Албанії, Сербії, Боснії. Урядом імператора Олександра II було призначено державні стипендії, тож студенти-іноземці звільнялися від плати за навчання.

В 1897 році Міністр закордонних справ Росії затвердив нові правила відбору «слов'янських уродженців» у вищі навчальні заклади Російської імперії, які впорядковували й помітно посилювали існуючу практику набору іноземців на навчання до Росії. В 1901 році за пропозицією прокурора Святішого Синоду ці правила були поширені й на духовні навчальні заклади. Але у дореволюційній Росії й Україні навчання іноземців не досягло великого розвитку.

Радянський уряд, який прийшов до влади в 1918 році не залишив без уваги проблему навчання іноземців у Радянській Росії за політико-ідеологічними причинами. У ВНЗ Радянської Росії здійснювалася підготовка фахівців, насамперед, для держав, у яких нещодавно відбулися національно-визвольні революції – для Монголії (з 1921), для Туреччини (з 1922), для Ірану (з 1923). Обрані спеціальності: вчителі, лікарі, ветеринарі, агрономи, економісти, які були необхідні народному господарству молодих незалежних держав. Актуальною була підготовка і працівників державних органів. У ті роки навчання іноземних громадян у СРСР було частиною міжнародної політики молодого країни.

В усі часи система підготовки студентів-іноземців має не тільки освітнянську та наукову функції. Іноземні громадяни, які навчаються протягом кількох років за межами своєї країни, сприяють запозиченню не лише культурного надбання, наукових знань та передових технологій, а поряд із цим пропагують й ідеологію країни навчання, незалежно від прийняття її особисто.

Поступове збільшення потоків іноземних громадян і цілеспрямований державний обмін СРСР іноземними студентами та викладачами вимагало організованої системи довузівської підготовки іноземних громадян. Наприкінці 50-х років минулого століття у провідних університетах та інститутах СРСР почали свою освітню, комунікативну та ідеологічну діяльність підготовчі факультети для іноземних громадян (ПФ). Ця чітко організована та контрольована з боку держави структура досі не має аналогів у світовому освітньому просторі.

Перший ПФ був заснований в Московському державному університеті в 1955 році [5]. З вересня 1961 почалися заняття з російської мови в Університеті Дружби Народів імені Патріса Лумумби. З 1962 року функціонували ПФ у Ленінградському державному університеті імені А. О. Жданова і Ленінградському державному гідрометеорологічному інституті, а з 1965 – у Московському автомобільно-дорожньому інституті.

У сучасній Україні довузівська система підготовки іноземних фахівців почала формуватися в 60-ті роки ХХ століття. Так, у Київський політехнічний інститут перші іноземці приїхали в 1952 році, у Київський національний університет ім. Т. Шевченка – в 1959 році, у Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького – в 1961 році, у Харківський політехнічний інститут ім. В. І. Леніна – в 1973 році.

Студентська молодь із країн Азії, Латинської Америки, Куби та країн Близького Сходу прагнула отримати фундаментальну освіту у СРСР. Статус провідних в СРСР з підготовки студентів-іноземців до навчання у ВНЗ набули Росія та Україна. Єдиною мовою навчання стала російська мова. Фундаментальне завдання ПФ того періоду – формування готовності до подальшого навчання у ВНЗ, як вирішальної умови швидкої адаптації до навчання й праці, подальшого професійного вдосконалювання. На думку провідних ПФ [2], Державного університету (Київ) та Університету дружби народів (Москва), для підвищення готовності випускників ПФ, викладачам природничо-наукових і соціально-гуманітарних дисциплін у межах навчання предмету, необхідно реалізувати три мети: мовного характеру, світоглядного (або ідейно-виховного) і предметно-змістового навчання.

З початку заснування ПФ, система довузівської підготовки мала етапи свого розвитку [1, 5, 6, 7]:

І етап (1955–1975 роки): аналіз систем середньої освіти країн-замовників, розробка технологій навчання, створення системи управління роботою зі студентами-іноземцями груп довузівської підготовки (СІГДП), розробка навчальних планів, програм, систематизація введення ідеологічної складової до навчального процесу.

II етап (1975–1985 роки): розвиток науково-дослідної роботи з оптимізації навчання; організація самостійної роботи студентів; розвинення матеріальної бази ПФ; комп'ютеризація навчального процесу; заходи щодо подальшого удосконалення діяльності ПФ.

III етап (1985–1990 роки): перехід від екстенсивного до інтенсивного розвитку системи довузівської підготовки іноземних громадян; збільшення переліку спеціальностей довузівського навчання іноземних студентів.

IV етап (1990–2000 роки): самостійність від регламентації директивних документів Міносвіти СРСР та інструктивних листів Інституту російської мови імені О. С. Пушкіна; розробка освітніх програм; активізація навчально-методичної роботи; пошук фірм-постачальників; оформлення контрактів, вироблення цінової політики; розробка системи розподілу випускників.

V етап (2000–2010 роки): затвердження «статусу студента-іноземця»; підтримання Болонської системи освіти; надання можливості щодо вибору студентами-іноземцями мови навчання.

VI етап (2010 рік – теперішній час): організація навчального процесу, розробка педагогічних технологій та методик навчання студентів-іноземців груп пізнього заїзду (СІГПЗ); розробка та удосконалення методичного забезпечення мовами навчання (англійська, українська); оптимізація організації навчального процесу, щодо подолання розбіжностей у базовій підготовці СІГДП.

На кожному з етапів, формування готовності СІГДП до подальшого навчання проводилось згідно до політичної ситуації, ідеологічної спрямованості у світовому суспільстві та до вимог освітньої системи країни навчання. Належна увага приділялася культурному та соціальному вихованню особистості студента-іноземця.

Системний аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку свідчить, що у світовій практиці навчання іноземних студентів розглядається кожною державою як питання престижу не тільки окремого ВНЗ, а й країни в цілому. З початку 90 років минулого століття система довузівської підготовки країн колишнього СРСР увійшла у найскладніший період з початку свого формування. Децентралізація міждержавних форм зарахування студентів-іноземців на навчання, значне скорочення держбюджетних студентів-іноземців, перехід ВНЗ колишніх республік СРСР на національні мови навчання призвело до виходу Латвії, Естонії, Литви, Туркменістану й Таджикистану з системи освіти іноземних громадян. У теперішній час підготовка іноземців ведеться у ВНЗ Узбекистану (російською, узбецькою мовами), Азербайджану (російською, азербайджанською, англійською мовами), Вірменії (російською, вірменською, англійською мовами), Грузії (російською, грузинською, англійською мовами), Казахстану (російською і казахською мовами), Киргизстану (російською, киргизькою мовами), Молдови (російською, румунською, англійською мовами), Білорусії (російською, білоруською мовами). Розвиток цими країнами міжнародних освітніх відносин сприяє зміцненню взаєморозуміння й дружби між народами, культурному обміну, збереженню й розвитку демократичних традицій студентства. Деякі університети в цих державах тільки мають за мету створення ПФ. Як і раніше, лідируючі позиції з підготовки студентів-іноземців, а саме, довузівської підготовки мають Україна (російська, українська, англійська мови навчання) й Російська Федерація (російська, англійська мови навчання).

Російська освіта сьогодні значно дешевше західної: середня вартість року навчання в США становить 25-30 тисяч доларів, в Україні приблизно 2 тисячі доларів. Найбільше активно працюють із закордонними учнями МГУ ім. М. В. Ломоносова, Російський університет дружби народів, Санкт-Петербурзький держуніверситет, Санкт-

Петербурзька академія економіки й фінансів, Воронежський і Казанський держуніверситети, активізують свою діяльність у цьому напрямку й багато інших ВНЗ країни. З 1996 року в Росії відновлене навчання іноземних громадян за рахунок федерального бюджету, по державній лінії. Найбільше приваблює іноземців традиційно високий рівень російської інженерної та природничо-наукової освіти [8, С. 97].

Довузівської підготовки є базовим етапом неперервної вищої освіти, оскільки СІГДП вивчають російську мову, яка є мовою подальшого навчання. Основними завданнями таких спеціалізованих підрозділів ВНЗ є: розвиток особистості іноземного студента; його адаптація до іншомовного соціокультурного середовища; забезпечення якісної підготовки з загальнонаукових і загальнопрофесійних дисциплін; оволодіння російською мовою як мовою навчання, міжкультурної й етнічної взаємодії.

У цілому, «міжнародне співробітництво російських і закордонних ВНЗ реалізується за наступними напрямками: програма подвійного диплома; філії іноземних ВНЗ; самостійна освітня діяльність; спільні наукові центри, освітні програми; програми МВА. Основні партнери іноземних ВНЗ – великі регіональні державні ВНЗ; в основному співробітництво здійснюється за наступними напрямками: економіка, юриспруденція, лінгвістика, інженерно-технічні спеціальності (аерокосмічна, високі технології), МВА» [8, С. 99]. Незважаючи на це, існує загальна тенденція зниження кількості іноземців у навчальних закладах країн СНД. На це є багато причин: погіршення соціально-економічної ситуації, зниження рівня життя, орієнтація на підвищення значимості освіти з національним ухилом, конкуренція з країнами Західної Європи, США й інше.

Українська освіта посідає гідне місце в освітньому просторі серед таких розвинених країн, як Німеччина, Франція, Англія. Перше місце за кількістю іноземних студентів займає Харків. Велику популярність серед іноземців мають Луганський Державний Медичний Університет, Харківський Національний Медичний Університет, Кримський Державний Медичний Університет ім. С. І. Георгіївського, Харківський Національний Університет ім. Василя Каразіна, Національний Медичний Університет ім. О. О. Богомольця, Національний Авіаційний Університет, Національний Технічний Університет «Харківський політехнічний інститут», Національний Технічний Університет України «Київський політехнічний інститут».

Наша країна чітко визначила свій вектор зовнішньоекономічної політики та освітньої діяльності, який направлений на Європейську інтеграцію, на входження в освітній простір Європи та практичне приєднання до Болонського процесу. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України здійснило низку масштабних заходів зі створення нової національно-правової нормативної бази вищої освіти. В основних законодавчих документах визначені такі стратегічні пріоритети реформування освіти: відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки забезпечення пріоритетності розвитку людини, виведення освіти України на рівень розвинених країн світу завдяки докорінному реформуванню її концептуальних, організаційних засад, подоланню монопольного становища держави в освітній сфері; глибокій демократизації традиційних навчально-виховних закладів; формуванню багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти [3]. Передбачається удосконалення системи вищої освіти, підвищення якості професійної підготовки фахівців як вітчизняних, так й закордонних. Незважаючи на об'єктивні труднощі, пов'язані з політичними та соціально-економічними обставинами, що склалися, українська вища освіта не втратила колишнього авторитету та залишається привабливою для іноземців і продовжує зберігати стабільні позиції у світовій освітній системі.

Список літератури: 1. Булгакова Н. Б. Система пропедевтической подготовки иностранных граждан по естественнонаучным дисциплинам в техническом университете: дис... доктора пед. наук: 13.00.04 / Булгакова Наталия Борисовна. – К., 2002. – 446 с. 2. Головяшина Л. С. Роль межпредметной координации в повышении качества подготовки выпускников подготовительного факультета / Головяшина Л. С., Табенская Т. В. // Вест. КГУ, 1979. – № 3. – С. 19–25. 3. Закон України «Про освіту» – К.: Генеза. – 1996. – 36 с. 4. Мансур Хассан История подготовки иностранных студентов в Украине и России / Мансур Хассан // Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта та соціальний прогрес: [Текст]: тези міжнар. наук.-теор. конф. студ. та аспір.: 14–15 квітня 2011 р.: у 2-х ч. / редкол. Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ [та ін.]. – Харків: НТУ «ХПІ», 2011. – Ч. 2. – С. 204–206. 5. Обучение и воспитание иностранных студентов в вузах Российской Федерации: история и современность (к 45-летию программы предвузовской подготовки иностранных студентов в СПбГПУ): матер. межд. науч.-метод. конф. – СПб.: Изд-во Полторака, 2010. – 130 с. 6. Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении», посвященная 35-летию Подготовительного факультета Центра подготовки иностранных граждан НТУ «ХПИ»: междунар. науч.-метод. конф., (Харьков, 22–23 мая 2008 г.). – Х.: НТУ «ХПИ», 2008. – 362 с. 7. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946–2000 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко. – Луганськ, 2001. – 20 с. 8. Чинаева Т. Студенческая мобильность: мировые тенденции / Т. Чинаева // Высшее образование в России. – 2002. – № 3. – С. 93–99.

*Генькіна М. А.
м. Харків, Україна*

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-ТЕПЛОТЕХНІКІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Роль теплотехніки в життєдіяльності суспільства надзвичайна. Теплотехніки – це важливий елемент в її забезпеченні та у виробничій сфері також.

Теплота використовується в різноманітних галузях народного господарства. Це й використання холодильної техніки вдома та в промисловості. Криогенні технології дають можливість втручатися в кінетику реакцій та синтезувати нові унікальні речовини. А нові кріобіологічні технології заслуговують особливої уваги. Вони дозволяють виділяти з рослин та тканин молекулярні комплекси з особливими властивостями та високою біологічною активністю. Препарати на основі цих комплексів мають силу.

Жодне приміщення не обходиться без засобів вентиляції та кондиціонування повітря. Теплотехніка – це й теплопостачання та опалення житла та підприємств. Таке теплотехнічне обладнання, як сушильне, є просто необхідним в обробці зернових в сільському господарстві, у виробництві концентратів, у виробництві моделей лопаток для турбін, що теж є теплотехнічним обладнанням та інш.

За допомогою теплоізоляційних матеріалів (що є одним із предметів вивчення дисципліни «теплотехніка») зберігається тепло: на виробництві (коли ізоляція покриває таке обладнання, як трубопроводи, промислові печі та інш.), вдома (мається на увазі збереження тепла за допомогою утеплення ізоляційними матеріалами стін свого житла).